

הטעם שאין אומרים אבינו מלכנו בשבת

כתב בפסקי תשובות אורח חיים סימן רפח אות ה בענין תחינות ובקשות בשבת

סעי' ו', מ"ב סקכ"ב: כתבו האחרונים דמותר לומר בשבת 'אלהי עד שלא נוצרתי איני כדאי וכו', דאינו אסור שאלת צרכיו אלא כשמבקש על חולי או על פרנסה ודומה לו, שיש צער לפניו. והנה האחרונים קיצרו בדבר שהמבוכה רבה, כי במקומות רבים נראה כמי שהדברים סותרים, וכדוגמא נציין לפסק ברמ"א (סימן תקפ"ד סעי' א') שאין לומר בראש השנה שחל בשבת 'אבינו מלכנו', משום שאין שואלים צרכים בשבת [משנ"ב שם עפ"י המג"א וש"א], ומאידך מצינו הרבה תפילות ותחנונים אשר נהוג לאומרם בשבת, וכגון יהי רצון דברכות השחר, בריך שמיא, אלהי נצור דשמונה עשרה, יקום פורקן, יהי רצון ויחדשהו דברכת החודש, הרחמן דברכת המזון, זמר 'רבון כל העולמים' בליל שבת לפני קידוש. ואם כי אכן יש המפקפקים על אמירת חלק מהדברים הנ"ל, מכל מקום נתפשט אמירתם ואין פוצה פה [כמ"ש בליקוטי מהרי"ח על כמה מהדברים הנ"ל, וע"ע שו"ת תורה לשמה סי' ק"ג, שו"ת אז נדברו חיי"ד סי' כ"ג, שו"ת שבט הלוי ח"א סי' נ"ז], וכן מעולם לא שמענו למנוע אמירת תהילים בשבת, הגם שמקופל בפסוקיו הרבה בקשות על הכלל והפרט.

וכבר בדברי חז"ל מצינו טעמים חלוקים בטעם שאין מתפללים שמונה עשרה של חיי ברכות בשבת, בגמרא (ברכות כ"א א) נתבאר הטעם שמפני כבוד שבת ויו"ט לא הטריחוהו חכמים, ובירושלמי (ברכות פ"ה ה"ב) מתבאר הטעם משום שאסור לאדם לתבוע צרכיו בשבת.

אלא הסבר הדברים, בהקדם דברי מדרש תנחומא (תחילת פ' וירא) "לפיכך אין מתפללים בשבת שמו"ע, שאם יהיה לו חולה בתוך ביתו, נזכר ברופא חולי עמו ישראל, והוא מיצר, והשבת ניתנה לקדושה לעונג ולמנוחה ולא לצער". ועוד הוסיף בה דברים הלבוש (לבוש האורה פ' ואתחנן) ותמצית דבריו [כפי שמובא בדעת תורה הכא ובליקוטי מהרי"ח. ומוזכר גם בא"ר סי' א' סק"ו ובעטרת זקנים שעל גליון השו"ע סי' רס"ז] "הא דאין אומרים תחינות בשבת, היינו תחינה השוברת לבו של אדם, אבל בקשה שיתן לו הקדוש ברוך הוא מתנות רבות מותר, וזה הטעם שתיקנו וסידרו בקשות במעמדות בשבת".

ולפי זה מובן כי תפילות ובקשות שרגילים לאומרם יום יום או מעת לעת, וטופס נוסחתם קבוע, ואומרים אותם כולם, בין עשיר בין עני בין נער בין זקן בין בריא בין חולה, ובדרך כלל נוסחאות ותפילות אלו בלשון רבים, ונכללים בה כל עמך בית ישראל, לכן לא חששו שמא על ידי אמירתם יגיע לחלל קדושת ומנוחת השבת על ידי שיהיה מיצר ודואב.

אבל תחינות ובקשות פרטיות שאין להם טופס נוסח קבוע, או אפילו נוסחתם קבועה אבל נתקנו לעת צרה וכדו', ואפילו נתקנו לאומרם תמיד ולכולם, מכל מקום במקום שראו חכמינו ז"ל שיש חשש שתוך כדי אמירתם עלולים להוסיף תחינות ובקשות פרטיות ויבואו לידי צער, אסרו לאומרם.

ולכן לא התירו להתפלל שמונה עשרה בשבת, הגם שהוא טופס תפילה קבוע לכולם, מכל מקום כיון שמיועד מלכתחילה להוסיף בקשות בכל ברכה מעין הברכה, ובשומע תפילה כל הצטרכויותיו, חששו שיוסיף תפילות ויבוא לצער ויביא דאגה בלבו, וכמו כן מנעו אמירת 'אבינו מלכנו' משום שנתקנה כתפילה מיוחדת כדי לזעוק ולהתחנן בעת צרה וצוקה. [א"ר סי' תקפ"ד סק"ז. ואף על פי שנתבאר להלן (אות ז') דבזמנים מיוחדים התירו, דאם לא עכשיו אימתי (ואכן מצינו באחד מספרי הראשונים (סי' העתים להר"י אלברצלוני) שהתיר משום כך לומר אבינו מלכנו ביוה"כ שחל בשבת), מכל מקום כיון שהותקן כטופס תפילה מיוחד לעת צרה (עיין תענית כ"ה ב) ונאמרה ברבים לא התירו].

חילוקי דעות בעניני תחנונים בשבת

בענין יקום פורקן - ע' רמ"א סי' רפ"ד סעי' ז' ושו"ע הרב שם סעי' י"ד שהיתר אמירתו 'כי אין זה תחינה אלא ברכה' (משמע שתחינה אסור אפילו בטופס קבוע), וע"ע דעת תורה שם. ובענין הרחמן דברכת המזון - ע' סי' קפ"ח בדרכי משה ומג"א וש"א ומשנ"ב סק"ט שמתירים משום טופס ברכה קבועה, אמנם בבית יוסף שם מפקפק כי הוא תוספת שמוסיפים (ואפשר שאכן כפי מנהג הספרדים שמוסיפים עוד בקשות פרטיות בנוסח הרחמן על רפואות ועוד, אכן יש לימנע), ובתשובות והנהגות ח"ג סי' צ"ה שהגר"א ז"ע ועוד גדולי ישראל קיצרו בהרחמן. ובענין יהי רצון דברכת החודש - בסידורי האריז"ל ובסידור הרב השמיטוהו ובמנהגי חת"ס שלא אמרו, ובערוה"ש סי' תי"ז סעי' ט' תמה על מנהג העולם לאומרו וכותב אי איישר חיילי אבטליניה, ובתשובות והנהגות שם שהגר"ח מבריסק זצ"ל לא אמרו, והחזו"א זצ"ל קיצר ביחדשהו'. ובענין רבון עולמים דליל שבת קודם קידוש - בשע"ת סי' רס"ב סק"ב בשם החיד"א שאין לאומרו, וכ"ה בסידור יעב"ץ (סדר ליל שבת אות י') בשם אביו החכם צבי ז"ע, ובתשובותיו שאילת יעבץ סי' קכ"ה, וכן מנהג כמה ק"ק שאומרים אותו בערב שבת או עכ"פ בלחש. וע"ע שו"ת התעוררות תשובה ח"א סי' ק"כ.